

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény – Tárgy: „Az önkéntes tevékenység: szerepe az európai társadalomban és kihatásai”

(2006/C 325/13)

2006. április 6-án az Európai Bizottság úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 262. cikke értelmében kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a következő tárgyban: „Az önkéntes tevékenység: szerepe az európai társadalomban és kihatásai”

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság” szekció véleményét 2006. november 7-én elfogadta. (Előadó: Koller Erika, társelőadó: Soscha Gräfin Zu Eulenburg)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2006. december 13–14-én tartott 431. plenáris ülésén (a 2006. december 13-i ülésnapon) 127 szavazattal 9 ellenében, 17 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 Az EGSZB kéri az Európai Bizottságot, hogy hirdesse meg az Önkéntesek Évét, majd mihamarabb tegyen közzé egy fehér könyvet az önkéntes tevékenységről és az aktív polgárságról Európában. Ezzel ki lehetne emelni a két jelenség közötti kölcsönhatásokat, és ki lehetne hangsúlyozni mértéküket és jelentőségüket. Mivel az önkéntes tevékenység jelentős része helyi szinten zajlik, a fehér könyvnek egy olyan stratégiához is hozzá kell járulnia, amellyel erősíteni lehet az önkéntes tevékenység európai dimenzióját, illetve támogatni az aktív európai polgárságot és az Európával való azonosulást.

1.2 A tagállamok kormányait arra kell ösztönözni, hogy dolgozzanak ki önkéntes tevékenységre vonatkozó nemzeti politikát és egy olyan stratégiát, amellyel az önkéntes tevékenység közvetlenül támogatható és elismerhető. Az önkéntes tevékenységre vonatkozó nemzeti politikának tartalmaznia kell azt is, milyen szerepet tölt be az infrastruktúra az önkéntes tevékenység vonatkozásában. Az EU ezen a területen meghatározhatja a kereteket és a tagállamok között elősegítheti a legjobb gyakorlatok átadásának fokozását.

1.3 Az összes tagállamban olyan jogi keretfeltételeket kell kidolgozni, amelyek az adott jogi vagy társadalmi státustól függetlenül rögzítik az önkéntes tevékenységhez való jogot. Egyenlő esélyeket kell biztosítani minden olyan személynek, aki önkéntes tevékenységet végez, beleértve a fogyatékosokat is. Egyes tagállamokban a jogi keretfeltételek még mindig útjában állnak az önkéntes tevékenység fejlődésének és ezzel az erőteljesebb társadalmi támogatottságnak. Sőt, a fejlődést olykor jogi előírások, például foglalkoztatási tilalmak vagy korlátozások gátolják. Ezeket felül kell vizsgálni, és az önkéntes tevékenységet olyan jogi kerettel kell támogatni, amely szabályozza a biztosítási kérdéseket és rendelkezik a költségtérítésről.

1.4 Az EGSZB véleménye szerint a kormányok mellett a többi érdekelt szereplőnek – a parlamenteknek, a regionális és helyi szervezeteknek, és a civil szervezeteknek – is fel kellene ismernie az önkéntes tevékenység jelentőségét és aktívan részt kell vállalnia támogatásában, kihangsúlyozva ezáltal az önkéntes tevékenység szerepét, és emelve társadalmi tekintélyét.

Az EGSZB szeretné továbbá nyomatékosan felhívni a Bizottság figyelmét a civil szervezetek meghatározó szerepére az önkéntes tevékenység szervezésében.

1.5 Az EGSZB ugyanakkor – az önkéntes tevékenységre való felkészítés támogatása érdekében – kívánatosnak tartja, hogy

kiemeljük a civil társadalom és az iskola kapcsolatát. Az alapképzésben szükséges, hogy nagyobb teret kapjon a szociális érzékenység fejlesztésére irányuló pedagógiai tevékenység és a közérdekű társadalmi kérdések megoldásában való részvétel. Például a „társadalom és környezetvédelem évének” keretében választható módon gyakorlati tevékenységeket lehetne felajánlani a 15 évnél idősebb fiatalok részére, ezzel fontos és hasznos cselekvésre buzdítva őket. Különös figyelmet kell fordítani a gyermekek első önkéntes tevékenységével foglalkozó nem kormányzati szervezetekre.

1.6 Miközben az EU erőfeszítéseket tesz a formális és nem formális tanulás elismerésének ösztönzése érdekében – például az Europass, illetve a kulcskompetenciákról megfogalmazott ajánlás segítségével – nem lenne szabad megfélemlíteni az önkéntes tevékenységeken keresztül megszerzett kompetenciák elismerésének nyomatékos hangsúlyozásáról sem. A Europass-Youth program végrehajtása hozzájárulna a fiatalok által végzett önkéntes tevékenységek elismeréséhez.

1.7 Az EGSZB ajánlja, hogy az összes tagállam, de maga az EU is dolgozzon ki egy önkéntes tevékenységre vonatkozó politikát, amely stratégiát és konkrét programokat tartalmaz az önkéntes tevékenység előmozdítására, célzott támogatási javaslatokat tesz és szól a nyilvánosság tudatosításáról, a civil társadalom és a vállalatok közötti partnerségek előmozdításáról, illetve támogatja az önkéntesek teljesítményének általános elismerését. Ide tartozik egy olyan megfelelő jogi keret is, amely támogatja az önkéntes tevékenységet. Az EU ezen a területen meghatározhatja a kereteket, gondolatébresztő ötletekkel szolgálhat és támogathatja a tagállamok legjobb gyakorlatainak átadását.

1.8 Európai szintű, megbízható és összevethető számadatokra van szükség az önkéntes tevékenység mértékéről, jelentőségéről és társadalmi-gazdasági értékéről. Fontos, hogy a felmérés alapját az önkéntes tevékenység egységes definíciója képezze. Ki kellene fejteni benne az önkéntesek szükségleteit és motivációit, valamint mindenképp az okokat is, amelyek az embereket visszatartják az önkéntes munkától. Európai szinten meg lehet találni a lehetőséget annak bemutatására, hogy az önkéntes tevékenység hogyan járul hozzá az egyes országok bevételéhez, és hogyan hat a társadalomra. Ebben az Eurostat összehangoló és kezdeményező szerepet játszhatna: az EU-tagállamok minden statisztikai hivatalának kellene rendelkeznie ilyen számadatokkal.

1.9 Az EGSZB javasolja, hogy erősödjön az EU finanszírozási rendszerének, politikájának és programjainak „önkéntesbarát” jellege. Ehhez az is szükséges, hogy legyen egy egész Európát átfogó infrastruktúra, mely támogatja az önkéntes tevékenységet. Jelenleg az Európai Unióban az önkéntes tevékenység támogatásának egyik forrása az 1996-ban alapított „Európai önkéntes szolgálat” (EVS), amelynek keretén belül napjainkig közel 40 000 (18–25 év közötti) fiatal került 31 európai és partnerországába 6 hónap és 1 év közötti időszakra. Ugyanakkor más önkéntesek a fejlesztési segélyek terhére a fejlődő országokban vállalnak szolgálatot. Az EGSZB ezeket a forrásokat nem tartja elegendőnek, és azt szeretné elérni, hogy az EU aktívabb, következetesebb és koherensebb módon álljon hozzá az önkéntes tevékenységhez, mindenekelőtt tegye lehetővé, hogy az önkéntes programok Európa-szerte a népesség minden csoportja számára hozzáférhetőek legyenek és ne csak a fiatalok hosszú távú önkéntes szolgálataira korlátozódjanak.

1.10 Az EGSZB üdvözölne egy, kifejezetten az idősebb korosztály által végzett önkéntes tevékenységre vonatkozó ajánlást is, amely magában foglalhatna például partnerséggel vagy tapasztalatcserével kapcsolatos kísérleti projekteket és egyike lehetne az első kezdeményezéseknek.

1.11 Ezen túlmenően az európai projektek keretében az önkéntes tevékenységet alapvetően a társfinanszírozással meg egyezően kell kezelni. Az európai projektekre vonatkozó igénylőlapokat egyébként általánosan egyszerűbbé és kevésbé bürokratikusá kell tenni annak érdekében, hogy az önkéntes szervezetek egyáltalán képesek legyenek részt venni az európai projektekre kiírt pályázatokon.

1.12 Erősíteni kell a széles körű tájékoztatást, mert sajnos az információ sokszor nem jut el az érintettekhez. Ehhez minden lehetséges csatornát igénybe kell venni, létre lehetne hozni egy külön információs site-ot, melyre a már meglévő, önkéntes tevékenységgel foglalkozó, bármilyen honlapról egy kattintással rá lehetne menni. Az önkéntes szervezetek európai hálózatai ebben az összefüggésben különleges jelentőséggel bírnak. Ezek a hálózatok biztosítják a szervezetek közötti cserekapcsolatokat, a legjobb gyakorlat átadását, valamint azt, hogy az önkéntesek kérései és követeléseik eljussanak az uniós intézményekhez. Az önkéntes tevékenységet elősegítő infrastruktúra részeként célzott támogatásban kell részesülniük.

1.13 Az Európai Unió nagymértékben hozzájárulhat az önkéntes tevékenység ösztönzéséhez és általános elismertségéhez, amennyiben támogatja december 5-ét, az önkénteseknek az ENSZ által kitűzött nemzetközi napját és ezen a napon méltatja és ünnepli az önkéntes tevékenységet. Az önkéntesek nemzetközi éve (2001) megmutatta, milyen fontosak a nyilvánosságra nagy hatást gyakoroló és államilag támogatott programok. Ha lenne az EGSZB által javasolt európai szinten meghirdetett Önkéntesek Éve, az hozzájárulna számtalan önkéntes helyi tevékenységének európai szintű méltatásához és további ösztönzéséhez és az önkéntesekben az európai összetartozás érzését válthatná ki.

1.14 Annak érdekében, hogy az önkéntesség jelentőségét a tagállamok fejlődése szempontjából jobban méltányolják, az EGSZB európai szintű charta elfogadását javasolja, amelyben rögzítik az önkéntes szervezetek szerepét, jogaikkal és kötelezettségeikkel egyetemben. A tagállamokban tevékenykedő önkéntes szervezetek pénzügyi helyzetének javítása érdekében az EGSZB javasolja, hogy a közösségi jogban teremtsék meg a szervezetek hozzáadottérték-adó alóli mentesítésének jogalapját. Az önkéntes szervezetek szerepének, jogainak és kötelezettségeinek egy európai chartában történő javasolt rögzítése első sorban azt a célt szolgálja, hogy egységes iránymutatásokat teremtsen az olyan szervezetek számára, amelyek gazdasági, illetve egyéb előjogokhoz kapcsolódóan különleges jogi státusz-szal ruházhatók fel.

2. Bevezetés

2.1 Az önkéntes tevékenység szerepe egy adott társadalmon belül felbecsülhetetlen. Európában több mint százmillió önkéntes tölti szabadidejét különféle tevékenységekkel, amelyek mások javát és a közérdeket szolgálják. A civil szervezetek munkája – mely kizárólagosan vagy nagyrészt önkéntesekre épül – jelentősen felértékelődik a vállalkozások, az állami szereplők és – mindenekelőtt – maguknak a polgároknak a szemében. ⁽¹⁾

2.2 Az önkéntes tevékenység valódi értéke azonban messze túlmutat a szolgáltatások nyújtásán és a társadalmi igények kielégítésén. Hátterében az a késztetés áll, hogy az ember önszántából szolgálja és alakítsa a közjót, ami erősíti az olyan értékeket, mint a közérdek iránti érzékenység és a szolidaritás, ennél fogva ellensúlyozza a modern társadalmakban egyre inkább tapasztalható elszigetelődést és az egoizmust.

2.3 Az önkéntes tevékenység elválaszthatatlan az aktív polgárságtól, mely a demokrácia lényegének tekinthető mind helyi, mind európai szinten. A polgárok nemcsak politikai részvételükkel járulnak hozzá a társadalom életéhez, hanem a társadalmi problémák célzott megoldásával is. Társadalmi szerepvállalásukkal megvalósíthatják konkrét elképzeléseiket a közösség formálásáról. Az egyén vagy a szabadidejében, vagy önkéntes szolgálatban dolgozik másokért a közjót szolgálva, gyakran jelentős pénzügyi vagy akár egészségügyi kockázat mellett. Az aktív európai polgárságnak éppen ez a formája teremti meg társadalmainkban azt az érzést, hogy a polgár és társadalma szorosan összetartoznak. Ennél fogva az önkéntes tevékenység az együttműködés egyik legjobb példája, ezáltal az aktív polgárság alapvető része, sőt feltétele.

2.4 Ezen túlmenően az önkéntes tevékenység elősegíti a személyes fejlődést: egyrészt a szociális érzékenység elsajátítását, másrészt a kulcskompetenciák és készségek fejlesztését, melyek növelik az önkéntesek foglalkoztathatóságát és a társadalomban

⁽¹⁾ Az Európai Bizottság finanszírozásával készült, a fiatalok társadalmi részvételéről szóló EUYOUPART 2003-2005 elnevezésű tanulmány például rámutat, hogy a fiatalok a részt vevő 8 európai ország mind-egyikében jobban megbíznak a civil szervezetekben, mint az állami intézményekben.
http://www.sora.at/images/doku/euyoupart_finalcomparativereport.pdf

való aktív részvételüket. Az önkéntes tevékenység különböző formái alkalmat nyújtanak az informális ⁽²⁾ és a nem-formális ⁽³⁾ tanulásra, így a formális ⁽⁴⁾ tanulás mellett meghatározó szerepet játszanak az egész életen át tartó tanulás megvalósításában.

2.5 Az önkéntes tevékenység jelentős mértékben hozzájárul a nemzetgazdasági termeléshez. Ezt a hozzájárulást a nemzeti statisztikák nagyon gyakran figyelmen kívül hagyják, mert az nem mindig a pénzben mérhető javak cseréjén alapul, és gazdasági értékének mérésére nem létezik egységes módszer. Az elvégzett mérések azonban kimutatták, hogy az önkéntes tevékenység gazdasági értéke és a gazdasághoz való hozzájárulása jelentős. ⁽⁵⁾ Pl. Nagy-Britanniában az önkéntes tevékenység becsült gazdasági értéke a GDP 7,9 %-a, s a teljes lakosság 38 %-a önkénteskedik. Írországban és Németországban a polgárok több mint 33 %-a, Lengyelországban a lakosság 18 %-a végez valamilyen módon önkéntes tevékenységet.

2.6 Az európai és nemzetközi szintű, határokon átnyúló önkéntes szolgálat jelentősen fokozhatja a szolidaritást és a kölcsönös megértést a népek között, valamint elősegítheti a kultúrák közötti párbeszédet. Ezzel összefüggésben az EGSZB üdvözli az Európai Bizottság arra irányuló szándékát, hogy az Európai Önkéntes Szolgálatot kiterjessze, láthatóbbá és hatékonyabbá tegye.

2.7 Az önkéntes tevékenység alapvető ösztönzője a szolidaritás és a felelősségérzet, valamint az a késztetés, hogy az egyén hasznosnak érezze saját magát. Szociális kötődést hoz létre, hozzájárul a társadalmi kohézióhoz, javítja az életminőséget és elősegíti a társadalmi haladást Európában. Ezzel az európai integrációnak az EK-Szerződés 2. cikkében és az Európai Unióról szóló Szerződés 2. cikkében meghatározott értékeit képviseli. Emellett az önkéntes tevékenységben alapvetően kifejezésre jut a részvételi demokrácia, amelyet az európai alkotmány-szerződés az EU demokratikus létének alkotóelemeként ismer el. Az önkéntes tevékenység és az önkéntesek is egyaránt a közjót szolgálják. Az önkéntes tevékenységet az Európai Unió valamennyi tagállamában ekként kellene elismerni.

2.8 Az EGSZB már foglalkozott az önkéntes tevékenységgel, amikor 2002-ben tájékoztató jelentést fogadott el „A hospice-tevékenység: az önkéntes tevékenység egyik példája” címmel (előadó: Soscha Gräfin Zu Eulenburg).

⁽²⁾ **informális tanulás (informal learning):** A munkával, családdal, illetve pihenéssel kapcsolatos mindennapi tevékenységekből származó tanulás. Nem strukturált (tanulási célok, tanulási idő vagy tanulási támogatás szempontjából) és képzés megadásához jellemzően nem vezet. Az informális tanulás lehet szándékos, de többnyire nem-szándékos (esetleges/véletlenszerű).

⁽³⁾ **nem-formális tanulás (non-formal learning):** Olyan tanulás, amelyet nem egy oktatási vagy képzési intézmény biztosít, és amely jellemzően képzés megadásához nem vezet; ugyanakkor (tanulási célok, tanulási idő vagy tanulási támogatás szempontjából) strukturált. A nem-formális tanulás a tanuló szempontjából szándékos.

⁽⁴⁾ **formális tanulás (formal learning):** Olyan tanulás, amelyet jellemzően egy oktatási vagy képzési intézmény biztosít, amely (tanulási célok, tanulási idő vagy tanulási támogatás szempontjából) strukturált és képzés megadásához vezet. A formális tanulás a tanuló szempontjából szándékos. Forrás: COM(2001) 678.

⁽⁵⁾ Az Európai Önkéntes Központ (CEV) által kibocsátott „Facts & Figures Research Project” kutatási dokumentum (2004-2006) alapján (<http://www.cev.be/facts&figures.htm>)

Az önkéntes tevékenység más összefüggésekben is előkerült már az EGSZB eddigi munkáiban, de eddig nem született kifejezetten erről szóló vélemény ⁽⁶⁾.

2.9 A társadalom, a kultúra és a környezetvédelem területén végzett önkéntes tevékenység értékét az EU-n belül is egyre inkább elismerik, és az önkéntes szervezeteket szorosabban bevonják a politikai és egyéb döntéshozatali folyamatokba, olyanokba mint pl. az élethosszig tartó tanulás, egészség- és fogyasztóvédelem, fejlesztés, kereskedelem stb. Az EGSZB üdvözli ezeket a kezdeményezéseket, bár véleménye szerint korántsem elegendő, ami eddig történt.

2.10 Az EGSZB üdvözli, hogy a fiatalok által végzett önkéntes tevékenységek kiemelt helyet foglalnak el az Európai Bizottság által 2001-ben elindított politikai folyamatban és részét képezik a nyílt koordinációs módszernek is. Az ifjúság vonatkozásában már elért előrelépésre alapozva arra biztatjuk az Európai Bizottságot, hogy a holisztikus megközelítés horizontális kérdéseinek vizsgálata által fejlessze tovább az önkéntes tevékenységeket.

2.11 Nemzetközi vonatkozású előzmény, hogy 2001-et az ENSZ az önkéntesek nemzetközi évének nyilvánította. Ez az év felhívta a közvélemény figyelmét az önkéntes tevékenységre, ismét arra biztatta az embereket, hogy vállaljanak önkéntes tevékenységet és megmutatta, hogy a politika milyen módokon ismerheti el, támogathatja és ösztönözheti azt. Az ENSZ kezdeményezésére minden évben december 5-én ünnepeljük az önkéntesek nemzetközi napját. Szerencsés lenne, ha az EU is ráirányítaná az európai polgárok figyelmét erre a jelentős eseményre.

2.12 Mindent összevetve az EGSZB mégis úgy véli, hogy mind az Európai Bizottságnak, mind a nemzeti kormányoknak az eddiginél többet kellene foglalkoznia az önkéntes tevékenységgel. Ezért is üdvözöljük, hogy Margot Wallström kikérte az EGSZB véleményét ebben a fontos témában.

3. Az önkéntes tevékenység fogalma és jellemzői

3.1 A gyakorlatban és a felmérések során gyakran eltérő módon határozzák meg az önkéntes tevékenység fogalmát. Nehézséget okoz az önkéntes tevékenység különféle oldalainak egyetlen definícióban való összefoglalása is. Az Európai Unió országaiiban használatos különböző definíciókban közös a következő három, elengedhetetlen kritérium:

– Önkéntes tevékenységet az egyén szabad akaratából, önszántából vállal, az ilyen tevékenység semmiféleképpen nem lehet kötelező. Ez biztosítja az önkéntesek tevékenységük iránti elkötelezettségét és azonosulásukat munkájukkal.

⁽⁶⁾ A következő EGSZB-dokumentumok hozhatók kapcsolatba az önkéntes tevékenység témakörével:

EGSZB-velemény a következő tárgyban: „Ifjúságpolitika”, előadó: Jillian van Turnhout (HL C 28., 2006.2.3., 35–41. o.);

EGSZB-velemény a következő tárgyban: „Cselekvő ifjúság program a 2007-től 2013-ig terjedő időszakra”, előadó: José Isaiás Rodríguez García-Caro (HL C 234., 2005.9.22., 46–51. o.);

EGSZB-velemény a következő tárgyban: „Európai polgárság: hogyan tehetjük érzékelhetővé és kézzelfoghatóvá?”, előadó: Bruno Vever (még nem jelent meg a Hivatalos Lapban);

EGSZB-velemény a következő tárgyban: „Aktív polgárság” cselekvési terv, előadó: Daniel le Scornet (HL C 28., 2006.2.3., 29–34. o.).

- Az önkéntes tevékenységért nem fizetnek, az egyén nem pénzügyi megfontolásból vállalja, az önkéntesek keletkező költségei azonban megtéríthetők.
- Az önkéntes tevékenység célja, hogy az egyén a családi körön túl más emberek, illetve társadalmi csoportok érdekében is cselekedjen és ezzel hasznára váljon a társadalomnak, mint olyannak (bár kétségtelen, hogy az önkéntes tevékenység jelentős haszonnal jár az önkéntes személyére, személyiségfejlődésére nézve is).

Vitatott, hogy a definíció csak a rendszeres tevékenységet fedje-e, hogy beletartozzon-e a pl. szomszédi segítségnyújtás (vagy az utóbbi időben megjelent, szervezett formában történő kölcsönös segítség), és hogy csak a formális és szervezett formában végzett önkéntes tevékenység számíton-e. A fenti három alapkövetelmény azonban a szükséges feltétele annak, hogy valami önkéntes tevékenységnek minősüljön, legyen az akár a helyi közösségért végzett önkéntes tevékenység, vagy szervezett formájú önkéntes szolgálat. Általában véve elmondhatjuk, hogy az önkéntes tevékenység különféle formáinak egy tág definíció felelne meg legjobban.

3.2 Nem az a cél, hogy az önkéntes tevékenység helyettesítse a fizetett munkát, sőt kifejezetten az a kívánatos, hogy a fizetett munkát ne lehessen önkéntes tevékenységgel helyettesíteni. Az önkéntes tevékenység különleges értéke az, hogy hozzájárul a közösség formálásához. Az önkéntes tevékenység nem egyszerű társadalmi szolgáltatás és nem is azért van, hogy állami alapfeladatokat vállaljon át. Az önkéntes tevékenység valódi többletértéke a következő:

- szociális és társadalmi kötelek létrehozása; az önkéntes tevékenységben szereplők mindegyike erősíti a társadalommal való azonosulást, az összetartozás érzését,
- a polgárok részvétele a közösség aktív formálásában.

3.3 Az önkéntes tevékenység sokszínű, amelyet éppen emiatt nehéz kategóriákba sorolni. Önkéntes tevékenységet a legkülönbözőbb társadalmi csoportok vállalnak, habár az egyes EU-tagállamokban eltérő mértékben: az egyes területeken tevékeny önkéntesek részaránya és profilja (életkor, származás, képzettség stb.) országról országra gyakran erőteljesen változik.

3.4 A formális (egy adott szervezethez kötődő) önkéntes tevékenység mellett megtalálható az informális és az olyan önkéntes tevékenység is, amely rejtve marad. (Ez utóbbi például gyakran jellemző a bevándorlók önkéntes tevékenységére.)

3.4.1 Az önkéntes tevékenység jellemző típusai többek között:

- részvétel a közösség életében és állampolgári szerepvállalás;
- közérdekű ügyek képviselete, figyelemfelhívó kampányok szervezése, aktív jogvédelem és fogyasztóvédelem;
- jótékonyág, segítségnyújtás, különösen az időseknek és a fogyatékkal élőknek, a közvetlen környezetükben, vagy akár a fejlődő országokban is;

- a közvetlen közérdek képviselete – főként különleges helyzetekben, például természeti katasztrófák után stb.;
- kölcsönös segítségnyújtás és önszolgálat csoportok;
- vallási szervezetekben való szerepvállalás
- a társadalomban a különböző „tiszteletbeli” pozíciókat betöltő polgárok, akik a politikai és tudományos élet, egy-egy kisebb szervezet, sportegyesület stb. vezetéséből, működtetéséből veszik ki részüket.

3.4.2 Az önkéntes tevékenységet tevékenységi terület szerint is lehet csoportosítani: (pl. sport, kultúra, társadalom, egészségügy, oktatás, ifjúság, környezetvédelem, katasztrófavédelem, politika, fogyasztóvédelem, fejlesztési együttműködés, stb.).

3.5 Az önkéntes szolgálat az önkéntes tevékenység különleges típusa: időben előre behatárolt, és az önkéntesek kizárólag ezt a tevékenységet végzik, tehát – ellentétben a legtöbb önkéntes tevékenységgel – nem tekinthető egyéb tevékenységek (pl. tanulás, munka) kiegészítésének. Az önkéntes szolgálat keretében általában kölcsönös megállapodáson alapuló szabályok és feladatok vannak érvényben, melyek gyakran egy adott projektben részt vevő felek – ideértve az önkéntest – közötti megállapodás formáját öltik, szemben az önkéntes tevékenységgel, melyet az önkéntes saját szabadidejében folyamatosan végez. Az alábbi szempontok szerint az önkéntes szolgálat következő típusait különböztethetjük meg:

Önkéntes tevékenységek: mindenfajta önkéntes tevékenységen alapuló kötelezettségvállalás, amelyre az alábbiak jellemzők: mindenki számára nyitott, nem fizetett, önkéntesen vállalt, nevelő jellegű (a nem-formális tanulás típusába sorolható) és hozzáadott szociális értékkel rendelkezik.

Önkéntes szolgálat: az önkéntes tevékenységek részét képezi és az előzőek mellett még az alábbi, egyéb szempontok jellemzik: meghatározott időtartam; világosan megfogalmazott célok, tartalmak, feladatok, szerkezet és keret; megfelelő támogatás, valamint jogi és szociális védelem.

Civil szolgálat: önkéntes alapon működő, az állam által vagy annak megbízásából pl. szociális területen vagy a polgári védelem területén szervezett szolgálat.

Polgári szolgálat: egyes országokban a kötelező katonai szolgálat alternatívája, de nem önkéntes alapú. (?)

3.6 Az önkéntes munka nem tévesztendő össze a társadalmi munkával, a különbség ugyanis nyilvánvaló: az ENSZ és az ILO meghatározásának értelmében, közhasznú szervezet tevékenységének keretében folytatott önkéntes munkáért – gyakran a piaci értéknél alacsonyabb – díjazás jár, a társadalmi munkáért viszont nem jár ellenszolgáltatás, eltekintve a feladat teljesítésével kapcsolatos költségek esetleges fedezéséről. E két tevékenység jogi státusának tisztázásakor az érdekelt felek, valamint a civil szervezetekben a tanulmányuk során kötelező szakmai gyakorlatukat végző gyakornokok helyzetének megkönnyítése érdekében ezeket az adatokat is figyelembe kell venni.

(?) COM(2004) 337 final

Az ILO és az ENSZ ügynöksége általi meghatározás szerint az önkéntesség olyan munka, amelyet úgynevezett önkéntesek végeznek nem nyereségorientált szervezeteken belül, azaz jótékonyági szervezetekben, illetve humanitárius vagy nonprofit civil szervezetekben, és az elvégzett munkáért legtöbbször munkavállalóként fizetést kapnak. Az ilyen munkavállalók által végzett munka azért tekinthető önkéntesnek, mert az érte kapott fizetés gyakran a piaci ár alatt van, ezáltal a munka önkéntes jellegű. Egy sürgősségi segítségnyújtással foglalkozó humanitárius szervezetben tevékenykedő logisztikai szakember, vagy a menekültek jogainak védelmét biztosító szervezet jogásza munkavállaló, ám fizetése más, kevesebb, mint amennyit a versenyszférában kaphatna (a szállítási vállalatoktól, illetve a jogtanácsadói irodáktól).

Az Európai Önkéntes Szolgálat (EVS), melyet gyakran kiemelnek és kiterjesztendő, követendő példaként említene, valójában egy olyan szolgálat, amely fiatalokat bocsát humanitárius szervezetek vagy civil szervezetek rendelkezésére költségtérítés és bizonyos díjazás fejében (szállás, étkezés) a szakmai gyakorlat során kapott költségtérítéshez hasonlóan. Ez egy módja annak, hogy a fiatalok felsőoktatási tanulmányaik keretében (a külföldi szakmai gyakorlat szinte minden nemzetközi vagy európai dimenziójú tanulmány része) a humanitárius és civil szervezetek rendelkezésére álljanak.

A fiatalok részvétele a humanitárius vagy általános érdekű projekteknél bizonyos átalányösszegű ellátmányért cserébe mindkét félnek kölcsönösen javára válik. Ha valóban tisztáznunk szeretnénk a kiosztott költségtérítés jogi státusát, akkor abba nem szabad belekeverni az önkéntességet.

3.7 Ez az előterjesztés nem tárgyalja az ILO és az ENSZ által definiált önkéntes fizetett munkát, pl. az „Orvosok határok nélkül” tevékenységét.

3.8 Az utóbbi években – főként az új társadalmi értékek, illetve folyamatok következményeképpen – a típusok és az ösztönzők szempontjából még szerteágazóbb lett az önkéntes tevékenység tartománya. Az önkéntes tevékenység iránti érdeklődés, igény növekszik, de ezt nem követik eléggé az anyagi lehetőségek, a költségvetés, az infrastruktúra bővülése, és az elismertsége sem növekszik kellőképpen.

3.8.1 Az önkéntesek számára olyan előnyök teszik vonzóvá az önkéntes tevékenységet, mint a szabadidő értelmes eltöltése, a szociális kompetenciák fejlesztése, a kapcsolatteremtés, tapasztalatok szerzése és átadása. A fiatalok önkéntes tevékenységére mindinkább a tudásszerzés, illetve az önismeret és az egyéni képességek megismerése jellemző, nem utolsósorban azért, hogy megfeleljenek a tudásalapú társadalom követelményeinek. A külföldön végzett önkéntes szolgálat során az interkulturális tanulás és az idegen nyelv elsajátítása is szerepet játszik az önkéntes tevékenység vállalásában. Ez – mindenekelőtt Európa egyesítésének keretében – elősegíti a kultúrák közötti megértést. Ebben az összefüggésben a különböző európai önkéntes szervezetek tevékenysége példamutatónak tekinthető. A határokon átnyúló önkéntes projektek, például az eurorégiókban megrendezésre kerülő önkéntes-börzék az európai polgárság kialakulása szempontjából igen jelentősek lehetnek.

3.8.2 A civil szervezetek és az önkéntes-központok akkor találhatnak könnyebben önkénteseket, ha figyelembe veszik társa-

dalmunk új valóságát: az ifjúság kultúrájában végbement változásokat, az Internet elterjedését és az önkéntes tevékenység világhálós lehetőségeit, valamint azt, hogy a fiatalokat új módokon, például SMS-en keresztül kell megszólítani, és első lépésként rövid távú önkéntes munkát érdemes kínálni nekik. Tekintetbe kell venni továbbá az érdekelt polgárok új szabadidős magatartását, valamint azt, mennyi idő áll rendelkezésükre, és célzott figyelmet kell fordítani az önkéntes tevékenységet szívesen vállaló új célcsoportokra, például a bevándorlóokra, a tartósan munkanélküliekre vagy a nyugdíjasok egyre népesedő csoportjára.

3.9 Összefoglalva elmondhatjuk, hogy az önkéntes tevékenység horizontális jelenség, amely a társadalom számos különböző területét, a népesség jelentős részét érinti. Megjegyzendő azonban, hogy kevésbé van jelen a hátrányos helyzetben lévő, vagy szociálisan kirekesztett emberek körében.

4. Az önkéntes tevékenység általános társadalmi-gazdasági szerepe az európai társadalomban

4.1 A nemzetközi szakirodalom az önkéntes tevékenység szerepét általában főként annak a társadalomban, illetve a gazdaságban betöltött szerepe alapján elemzi. Mint már említettük, valódi értéke abban rejlik, hogy hozzájárul az aktív polgársághoz. Hatásait gyakran nehéz számszerűsíteni: a társadalmi szerepvállalás, az összetartozás érzése, a társadalommal való azonosulás, a szolidaritás, a társadalom iránt érzett felelősség, a társadalmi kohézió elősegítése csak nehezen mérhető közvetlenül.

4.2 A civil társadalommal foglalkozó kutatások (pl. Putnam, 2000) ⁽⁸⁾ szerint jól alkalmazható megközelítés az úgynevezett társadalmi tőke, amelyhez az önkéntes tevékenység nagymértékben hozzájárul. A polgárok társadalmi hálózatai, kapcsolatai, értékei és magatartása, illetve a kölcsönös bizalom alapvető jelentőségű a régiók társadalmi (és gazdasági) fejlődése szempontjából. Ha egy adott területen számos civil szervezet és önkéntes tevékenykedik, ott általában az egyéb gazdasági és társadalmi mutatók is kedvezőbbek. Az önkéntes tevékenység jelentősen megnöveli a közösség társadalmi tőkéjét, mivel társadalmi hálózatokat és kötelekeket hoz létre.

4.3 Ezért az általában használatos, az adott ország fejlődésére vonatkozó mennyiségi mutatók (az alapvető gazdasági mutatók, például a gazdasági növekedés és a pénzügyi egyensúly) mellett új, alternatív mutatókat kell bevezetni, amelyek a társadalmi tőkét, a társadalmi kohéziót és az önkéntes tevékenység ehhez való hozzájárulását mérik. Számszerűsíteni kellene az önkéntes tevékenység gazdasági értékét is, ahogy azt az ENSZ javasolja a nonprofit szervezeteknek a nemzeti statisztikák rendszerében játszott szerepéről szóló kézikönyvében.

4.4 Mindez megfelel a fenntartható fejlődésre összpontosító elképzelésnek is, amely a gazdasági eredmények mellett az ökológiai fenntarthatóságot, a szolidaritást és a demokráciát is támogató, globális rendszerre törekszik. Eleget tesz továbbá a lisszaboni stratégia céljainak, amely stratégia a fenntartható fejlődés átfogó kontextusában a gazdaság, a társadalom és a környezetvédelem területét egymástól elválaszthatatlannak tartja,

⁽⁸⁾ Robert D. Putnam (2000): *Bowling Alone – The Collapse and Revival of American Community*. Simon and Schuster. New York.

és jobban ki szeretné használni a szóban forgó területek közötti kölcsönös szinergiákat. Az önkéntesek hozzájárulása mindhárom területen jelentős. Gondolhatunk itt a társadalmi kohézió elősegítésére, a környezetvédelmi tevékenységre, vagy a (tartósan) munkanélküliek munkaerő-piaci visszatérésének elősegítésére. Ezt a hozzájárulást mérni kell.

4.5 Az Ifjúsági Paktum is, melyet a 2005. évi Európai Tanács fogadott el, és a felülvizsgált Lisszaboni Stratégia része, arra bátorítja a fiatalokat, hogy végezzenek önkéntes tevékenységet⁽⁹⁾.

4.6 Nemzetközi felmérések és tapasztalatok szerint az önkéntes tevékenységet a különböző területeken még jobban és célirányosabban is lehetne támogatni.

4.6.1 Így például már szocializálásuk, képzésük és nevelésük során gondot lehet fordítani arra, hogy a gyermekek később a közösség aktív tagjaivá váljanak. Különösen példaértékűek ebben az összefüggésben az olyan szociális programokat folytató szervezetek, amelyekben elsősorban gyermekek és fiatalok vesznek részt.

4.6.2 Az önkéntes tevékenység különleges szerepet játszhat a fiatalkori és a tartós munkanélküliség elleni harcban, valamint általában véve a kereső tevékenység kezdetén.

Az önkéntesek célirányosan gyűjthetnek fontos, a munkaerő-piacon jól hasznosítható tapasztalatokat és ismereteket, és kapcsolatrendszereket építhetnek ki. A hagyományos önkéntes területnek számító szociális és egészségügyi tevékenység mellett az önkéntesek munkájuk során a közönségszolgálat, a kommunikáció, a véleménynyilvánítás, a szociális kompetenciák, a szervezeti irányítás, a szakképzés stb. területén is szerezhetnek kulcskompetenciákat és ismereteket.

Lehetőségük van különféle társadalmi szerepek kipróbálására, megtanulhatják, hogyan hozzanak helyes döntéseket, oldjanak meg problémákat, sajátítsanak el egy adott munkakultúrát és tanúságot tehetnek igazságérzetükről és vezetői képességeikről. Az önkéntes tevékenység az életpálya és a szakmai pályafutás fontos részévé válhat. Az önkéntes tevékenységek tehát fontos eszközei a formális tanulást, oktatást és képzést kiegészítő nem formális és informális tanulásnak. Fokozhatják a foglalkoztathatóságot is, különösen a fiatalok esetében.

4.6.3 Az aktív öregség területén az önkéntes tevékenységnek kétféle jelentősége van: egyfelől az idősödő polgárok így huzamosabban részt vehetnek a társadalom életében, kamatoztatják élettapasztalatukat és hosszabb ideig hasznosnak érezhetik magukat. Ez egészségükre és életminőségükre is kedvezően hat. Másfelől az önkéntes tevékenység elősegítheti, hogy a fiatal és az idős nemzedék jobban megértse egymást, amennyiben együtt dolgoznak, tapasztalatokat cserélnek, támogatják egymást.

⁽⁹⁾ Az Európai Ifjúságpolitikát a 2005. tavaszi Európai Tanács fogadta el az átdolgozott lisszaboni stratégia részeként. Célja a fiatalok oktatásának, képzésének, mobilitásának, szakképzésének és társadalmi integrációjának javítása a munka és a családi élet összeegyeztethetőségének megkönnyítése mellett. Ezzel kapcsolatban az Európai Tanács felszólította az Uniót és a tagállamokat, hogy a gyakornokok, önkéntesek, dolgozók és családjaik előtt álló akadályok eltávolításával ösztönözze a fiatalok mobilitását. Az Európai Tanács elnökségi következtetéseinek 1. melléklete, Brüsszel, 2005. március 22–23. (7619/05).

4.6.4 Az önkéntes tevékenység a népesség különböző marginalizált csoportjainak esélyt jelenthet a felzárkózásra és integrációra – az önkéntesek értük vállalt tevékenysége révén vagy azért, mert önerőből, saját tevékenységük segítségével térnek vissza a társadalom középpontjába. Az önkéntes tevékenység mint a felvértezés („empowerment”) eszköze különösen a népesség szociálisan kirekesztett csoportjai és a bevándorlók számára fontos. Sajnálatos, hogy egyes országokban a jogi szabályozás gátolja ezt a folyamatot; pl.: van olyan tagország, ahol bevándorlók nem lehetnek önkéntesek.

4.6.5 Meg kell említeni a különböző önszolgáltató csoportok jelentőségét is. Ezeknek az a legfőbb jellemzőjük, hogy a legkülönbözőbb területeken, de hasonló problémákkal küzdő emberek jönnek össze, akik saját személyes tapasztalataikat átadva segítenek egymásnak.

4.6.6 Az önkéntes tevékenység támogatásában a munkaadók és a vállalkozások is szerepet játszanak. Egyfelől: alkalmazottaik és szakembereik a vállalkozáson kívül végzett önkéntes tevékenység révén szociális kompetenciákat szerezhhetnek, növelve ezzel kreativitásukat és munkakedvüket és erőteljesebben kötődnek a vállalkozáshoz. Másfelől a vállalkozások is egyre inkább tudatában vannak társadalmi felelősségüknek: az önkéntes szervezetek, a helyi és nemzeti vezetés és a vállalkozások közötti, mindegyik fél hasznára váló partnerségek segítik, hogy az adott helyszínen összekapcsolódjanak a kapacitások, és együttes erővel lehessen építeni a közösséget. A szociális partnerek közötti párbeszéd, az egymástól tanulás, a közös megállapodások elősegíthetik a társadalmi felelősség részét képező önkéntes tevékenység nagyobb elismerését és támogatását.

4.6.7 Az EGSZB aggodalommal figyeli, hogy – gyakran a jogi meghatározásnak, illetve az „önkéntes tevékenység” jövevényének a számos tagállamban tapasztalható hiányában – az önkéntes intézmények és tevékenységek nincsenek általánosan elismerve. Ez egyes esetekben – például, ha a fiatalok és munkanélküliek felzárkóztatásáért tett intézkedéseknek vagy a bevándorlók integrációjának a keretében nem ismerik el az önkéntes tevékenységet – akár oda is vezethet, hogy a potenciál észrevétlen marad. Az önkéntesek helyzete ráadásul gyakran problematikus, főként az adózás terén, a szociális biztonság vonatkozásában és biztosítási ügyekben. Feltétlenül síkra kell szállni olyan rendelkezések mellett, amelyek tisztázzák az önkéntesek jogi státusát és egy adott ország minden lakosának jogot biztosítanak az önkéntes tevékenységre. Az EGSZB felszólítja a tagállamokat, hogy küszöböljék ki azokat a munkajogi hiányosságokat, amelyek a közösség érdekében – különösen katasztrófák esetén – fontos munkát végző önkéntes munkaerő bevetését akadályozzák. A foglalkoztatottak a rendelkezésre állás tekintetében egyébként is gyakran vannak kiszolgáltatva a munkaadó „jóindulatának”.

4.6.8 Az EGSZB ajánlja az állam, a piaci ágazat és az önkéntes szervezetek mint különálló szereplők kapcsolatainak és feladatainak pontos tisztázását. Igaz, hogy az önkéntes tevékenység fontos szerepet játszik társadalmunkban, de nem lenne jó, ha ez biztosítaná az alapellátást a társadalmi szolgáltatások terén, vagy helyettesítené az állami szintű cselekvést. A politikai cselekvés célja az önkéntes tevékenység mint olyan támogatása kell, hogy legyen. Az önkéntes tevékenységet nem szabad intézményesíteni, mert ezzel elvesztené létjogosultságát és különleges értékét, mely az emberek szabad választásán alapul.

4.6.9 Az EGSZB szerint azonban egyfelől az állam feladata az önkéntes tevékenységhez szükséges infrastruktúrák biztosítása. Bár az önkéntes tevékenység ugyan ingyenes – de vannak velejáró kiadások, azaz nem költségmentes. Egyes európai országok tapasztalatai is azt mutatják, hogy a célzottan az önkéntes tevékenységet támogató infrastruktúra jelentősen növeli annak mértékét és minőségét. Az önkéntes szervezetek támogatása, a tanácsadás, valamint az önkéntesek ösztönzése, képzésük, irányításuk és figyelemmel kísérésük, továbbá az esetleges költségtérítés pénzbe kerül – de többszörösen meg is térül. Az állam stratégiai tervezéssel, a közfigyelem felkeltésével, a civil és a piaci szektorral való együttműködés elősegítésével, koordinálásával vállalhat aktív szerepet. Az önkéntes tevékenység

megismerése érdekében kutatásokat kell finanszírozni és nagy hangsúlyt kell helyezzen az önkéntes tevékenység eszméjének az oktatásba való bekapcsolására is.

4.6.10 Másfelől az önkéntes tevékenység támogatása, előmozdítása és társadalmi elismertségének fokozása érdekében fontos, hogy minden érintett szereplőnek (az államnak, a vállalkozásoknak, a szakszervezeteknek és az önkéntes szervezeteknek) azonos legyen a szándéka. Az önkéntes szervezetek hatékony kapcsolatépítő tevékenysége a legjobb gyakorlatok átadására és a közös összefogásra itt éppolyan elengedhetetlen, mint a különböző szektorok közötti párbeszéd és együttműködés.

Kelt Brüsszelben, 2006. december 13-án.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Dimitris DIMITRIADIS

MELLÉKLET

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményéhez

A következő módosító indítványt, amelynél a támogató szavazatok száma az összes leadott szavazat több mint egynegyede volt, elutasították:

3.6. pont:

A pont törlendő.

Indokolás

Jelen vélemény kiemelt jelentőséggel bír, mivel egyike az EGSZB azon kevés véleményeinek, amelyek ilyen mértékű részletességgel írják le az önkéntesség intézményeit. A véleményben szereplő meghatározások, példák és fejtegetések annyira lényegesek, hogy minden jövőbeni hasonló típusú vélemény elkészítése során vissza fogunk nyúlni azokhoz, amennyiben valamely tevékenység besorolásának módszeréről van szó az önkéntesség, illetve a társadalmi munka kategóriájába.

Jelen módosító indítvány célja az ENSZ és az ILO által használt meghatározások törlése. Úgy vélem, hogy az EGSZB-nek semmiképpen sem szabad az említett meghatározásokra hivatkozni a jelen véleményben, mivel az európai bizottsági javaslat, amelyen az EGSZB véleménye alapul, kizárólag a szoros értelemben vett – vagyis mindenfajta anyagi ellenszolgáltatás nélkül végzett – önkéntes tevékenységre vonatkozik.

Módosító indítványom – amennyiben elfogadják a plenáris ülésen – javítja a vélemény érthetőségét, és nem zavarja össze feleslegesen az olvasót, ezenkívül a vélemény terjedelmét is csökkenteni.

A szavazás eredménye:

Mellette: 51

Ellene: 61

Tartózkodott: 24
